

Geconsolideerde jaarrekening op basis van IFRS-EU: bijzonderheden bij opstellen enkelvoudige jaarrekening onder ‘Combinatie 3’

De Nederlandse wet biedt ondernemingen de mogelijkheid om de geconsolideerde jaarrekening op te stellen volgens IFRS-EU. IFRS-EU zijn de door de EC goedgekeurde IFRS-standaarden en -interpretaties. Beursgenoteerde ondernemingen zijn verplicht de geconsolideerde jaarrekening op te stellen volgens IFRS-EU. Als de geconsolideerde jaarrekening wordt opgesteld volgens IFRS-EU zijn er verschillende mogelijkheden voor het opstellen van de enkelvoudige jaarrekening. Vaak wordt gekozen voor ‘Combinatie 3’ (zie kader). De praktische toepassing daarvan levert echter een aantal bijzonderheden op. Dit artikel gaat in op bijzonderheden die in de praktijk regelmatig voorkomen.

‘Combinatie 3’ in kort bestek

‘Combinatie 3’ houdt in dat een onderneming die de geconsolideerde jaarrekening opstelt op basis van IFRS-EU, de enkelvoudige jaarrekening opstelt op basis van Titel 9 Boek 2 BW, met dien verstande dat in die enkelvoudige jaarrekening de waarderingsgrondslagen worden toegepast die de onderneming ook in de geconsolideerde jaarrekening heeft toegepast.

Deze mogelijkheid is door de wetgever gecreëerd om het mogelijk te maken het eigen vermogen volgens de enkelvoudige jaarrekening gelijk te houden aan het eigen vermogen volgens de geconsolideerde jaarrekening.

Dit betekent bijvoorbeeld dat ‘associates’ (niet-geconsolideerde deelnemingen waarin invloed van betekenis wordt uitgeoefend op het zakelijke en financiële beleid) in de enkelvoudige jaarrekening worden gewaardeerd volgens de equity methode. Het betekent bijvoorbeeld ook dat niet wordt afgeschreven op goodwill. Dit is conform de waardering van deze posten in de geconsolideerde jaarrekening op basis van IFRS-EU.

Onder de waarderingsgrondslagen vallen ook de classificatiegrondslagen die van invloed zijn op het onderscheid tussen eigen en vreemd vermogen. Zo moeten onder ‘Combinatie 3’ preferente aandelen die in de geconsolideerde balans als vreemd vermogen classificeren, in de enkelvoudige balans ook worden gepresenteerd onder het vreemd vermogen. De presentatie- en toelichtingsvereisten van Titel 9 Boek 2 BW moeten wel worden gevolgd in de enkelvoudige jaarrekening, inclusief de bepalingen van het Besluit modellen jaarrekening (BMJ). Ook kan een onderneming volstaan met een verkorte winst- en verliesrekening (art. 2:402 BW).

De volgende combinaties zijn mogelijk:

Geconsolideerde jaarrekening	Enkelvoudige jaarrekening
1. Titel 9 Boek 2 BW	Titel 9 Boek 2 BW
2. IFRS-EU	Titel 9 Boek 2 BW
3. IFRS-EU	<i>Titel 9 Boek 2 BW met toepassing van de optie om de waarderingsgrondslagen te hanteren die de rechtspersoon heeft toegepast in de geconsolideerde jaarrekening</i>
4. IFRS-EU	IFRS-EU
5. Normen van een andere lidstaat van de EG (indien de internationale vertakking van de groep dit rechtvaardigt)	Normen van een andere lidstaat van de EG (indien de internationale vertakking van de groep dit rechtvaardigt)

Waardering geconsolideerde deelnemingen en presentatie goodwill

Bij toepassing van 'Combinatie 3' worden in de enkelvoudige jaarrekening deelnemingen opgenomen die in de geconsolideerde jaarrekening worden geconsolideerd. De vraag is hoe deze in dit geval gewaardeerd moeten worden. Voor die deelnemingen ontbreekt immers een waarderingsgrondslag in de geconsolideerde jaarrekening. In de geconsolideerde jaarrekening zijn deze deelnemingen namelijk geconsolideerd. Om het eigen vermogen volgens de enkelvoudige jaarrekening gelijk te kunnen houden aan het eigen vermogen volgens de geconsolideerde jaarrekening, worden die deelnemingen gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde volgens de vermogensmutatiemethode. Voor de bepaling van de nettovermogenswaarde worden dan de waarderingsgrondslagen gehanteerd die geconsolideerd worden toegepast (IFRS-EU).

Uit de wet blijkt echter niet duidelijk hoe de in een deelneming besloten goodwill moet worden gepresenteerd. In de jaareditie 2011 van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving zijn ontwerprichtlijnen opgenomen waarin dit is verduidelijkt. In de aankomende jaareditie 2012 zullen deze ontwerprichtlijnen definitief worden gemaakt, met inachtneming van de ontvangen commentaren. De verduidelijking houdt in dat er twee methoden zijn voor de presentatie van goodwill:

- afzonderlijk; of
- als onderdeel van de post deelnemingen.

De methode van afzonderlijke presentatie van goodwill houdt in dat de geconsolideerde deelnemingen in de enkelvoudige jaarrekening worden gewaardeerd tegen de nettovermogenswaarde. De methode dat de goodwill wordt gepresenteerd als onderdeel van de post deelnemingen lijkt op de equity methode, maar is toch daarvan afwijkend. Onder IFRS wordt de equity methode toegepast voor de waardering van 'associates' (deelnemingen waarin invloed van betekenis wordt uitgeoefend op het zakelijke en financiële beleid). Bij de toepassing van deze variant onder 'Combinatie 3' wordt niet de equity methode toegepast zoals beschreven in IFRS, maar wordt in de enkelvoudige balans de deelneming opgenomen tegen de nettovermogenswaarde plus de goodwill.

Er zijn namelijk verschillen tussen de equity methode zoals beschreven in IFRS en de waardering tegen nettovermogenswaarde plus goodwill zoals door de RJ bedoeld. Bij toepassing van de equity methode zoals beschreven in IFRS, is het bijvoorbeeld mogelijk om een bijzondere waardevermindering terug te nemen. Voor (afzonderlijke) goodwill mag onder IFRS een bijzondere waardevermindering niet worden teruggenomen. Toepassing van de equity methode zoals beschreven in IFRS bij de toepassing van 'Combinatie 3' in de enkelvoudige jaarrekening zou dan juist tot verschillen kunnen leiden tussen het geconsolideerde en het enkelvoudige eigen vermogen. En dat is nu juist niet de bedoeling bij de 'Combinatie 3'.

De hoogte van het gepresenteerde eigen vermogen is in beide toegestane methoden uiteraard gelijk. Door toepassing van een van deze methoden kan de aansluiting worden behouden tussen het eigen vermogen in de enkelvoudige jaarrekening en het eigen vermogen in de geconsolideerde jaarrekening. De keuze voor een methode betreft een keuze voor een presentatiewijze. Opname van de goodwill als onderdeel van de post deelnemingen is dus niet hetzelfde als toepassing van de equity methode conform IFRS.

Andere bijzonderheden

Bij toepassing van 'Combinatie 3' ontstaan nog meer vraagstukken bij de verwerking en waardering in de enkelvoudige jaarrekening. Deze worden veroorzaakt doordat sommige verwerkingswijzen onder IFRS-EU niet mogelijk zijn bij toepassing van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving. Dit betreft onder andere:

- de verwerking van een stapsgewijze overname;
- de verwerking van het verlies van beleidsbepalende invloed in een kapitaalbelang;
- de verwerking van de koop of verkoop van een deel van een bestaand kapitaalbelang waarbij de feitelijk beleidsbepalende invloed blijft bestaan;
- de verwerking van waardeveranderingen van 'available for sale' financiële instrumenten; en
- de toepassing van 'deemed cost' bij eerste toepassing van IFRS-EU.

Ook deze vraagstukken zijn verduidelijkt in de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving. Deze worden hierna toegelicht. De verduidelijking van deze vraagstukken heeft een gemene deler; de verwerking van deze transacties in de enkelvoudige jaarrekening geschiedt conform de onder IFRS-EU voorgeschreven verwerkingswijze in de geconsolideerde jaarrekening. Daardoor ontstaan er als gevolg van de verwerking van deze transacties geen verschillen tussen het enkelvoudige en geconsolideerde eigen vermogen en resultaat.

Stapsgewijze overname

Van een stapsgewijze overname is sprake indien een onderneming een bestaand kapitaalbelang uitbreidt tot een belang met feitelijk beleidsbepalende invloed. Bij een stapsgewijze overname onder 'Combinatie 3' waardeert de onderneming het bestaande kapitaalbelang op reële waarde op de overnamedatum. De waardeverandering van het bestaande kapitaalbelang als gevolg van deze herwaardering wordt via de winst-en-verliesrekening verwerkt (RJ 214.312). Op grond van art. 2:390 lid 1 BW neemt de onderneming een herwaarderingsreserve op ter grootte van de waardevermeerdering, tenzij voor het gehouden belang frequente marktnoteringen bestaan (RJ 240.227c).

Verlies van beleidsbepalende invloed

Van verlies van beleidsbepalende invloed is sprake als de feitelijk beleidsbepalende invloed

De keuze voor een methode betreft een keuze voor een presentatiewijze.

in een kapitaalbelang verloren gaat, terwijl een kapitaalbelang behouden blijft. De onderneming waardeert het resterende kapitaalbelang op reële waarde op dat moment. De waardeverandering van het resterende kapitaalbelang als gevolg van deze herwaardering verwerkt de onderneming via de winst- en-verliesrekening (RJ 214.312a). De onderneming neemt een herwaarderingsreserve op ter grootte van de waardevermeerdering van het resterende gehouden belang, tenzij voor het belang frequente marktnoteringen bestaan (RJ 240.227c).

Koop of verkoop van een deel van een bestaand kapitaalbelang met behoud van de feitelijk beleidsbepalende invloed

Als een onderneming een gedeelte van een bestaand kapitaalbelang koopt of verkoopt, waarbij de feitelijk beleidsbepalende invloed blijft bestaan, wordt het 'resultaat' uit deze transactie (het verschil tussen de transactieprijs en de boekwaarde van het desbetreffende deel van de nettoactiva) rechtstreeks in het eigen vermogen verwerkt (RJ 214.312b).

Een voorbeeld betreft de verkoop van 10% van de aandelen van een deelneming, terwijl de onderneming 90% van de aandelen in bezit heeft.

Verwerking van waardeveranderingen van 'available for sale' financiële instrumenten

Er kunnen financiële instrumenten zijn die volgens IFRS-EU worden geclassificeerd als 'available for sale', waarbij waardeveranderingen tot aan verkoop (of impairment) in het eigen vermogen worden opgenomen. Dit kan onder IFRS-EU leiden tot een negatief bedrag onder het eigen vermogen. Titel 9 Boek 2 BW stelt dat een negatieve herwaarderingsreserve niet is toegestaan.

Deze wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW zijn strijdig met IFRS-EU. De Raad voor de Jaarverslaggeving is van oordeel dat de bepalingen van IFRS-EU leidend moeten zijn bij de bepaling en presentatie van de desbetreffende herwaarderingsreserve onder 'Combinatie 3'. Dit betekent dat een onderneming in de enkelvoudige jaarrekening in de geschetste omstandigheid een negatieve herwaarderingsreserve moet presenteren. Overigens heeft dit geen effect op kapitaalbescherming. Bij toepassing van IFRS-EU kunnen de Overige reserves hoger zijn dan bij toepassing van Titel 9 Boek 2 BW. Hier staat tegenover dat bij toepassing van IFRS-EU voor het bepalen van de vrij uitkeerbare ruimte de negatieve standen van de wettelijke reserves op de overige vrije reserves in mindering dienen te worden gebracht.

Er is dus slechts sprake van een verschil in presentatie onder het eigen vermogen. Deze verwerkingswijzen leiden niet tot een ander bedrag aan vrij uitkeerbare reserves. In de toelichting vermeldt een onderneming dat voor de bepaling van de vrij uitkeerbare winst deze negatieve herwaarderingsreserve in mindering wordt gebracht op de vrij uitkeerbare reserves (RJ 240.227b).

'Deemed cost'

Een onderneming heeft bij de overgang naar IFRS-EU de optie om de reële waarde van materiële vaste activa en bepaalde immateriële vaste activa op de overgangsdatum naar IFRS-EU aan te merken als 'veronderstelde kostprijs' ('deemed cost'). Het verschil met de laatste boekwaarde onder NL GAAP dient in de geconsolideerde jaarrekening te worden verwerkt in het eigen vermogen. De vraag is hoe het waarderingsverschil in de enkelvoudige jaarrekening onder het eigen vermogen dient te worden verwerkt. Op grond van art. 2:390 lid 1 BW dient voor waardevermeerderingen van materiële vaste activa en immateriële vaste activa een herwaarderingsreserve te worden aangehouden. Het aanhouden van een herwaarderingsreserve hangt derhalve niet samen met het toepassen van het actuelewaardestelsel, maar met waardevermeerderingen ten opzichte van de historische kostprijs. Dat betekent dat voor een waardevermeerdering voortvloeiend uit een 'deemed cost'-waardering in de enkelvoudige jaarrekening een herwaarderingsreserve dient te worden aangehouden (RJ 240.224a). Deze herwaarderingsreserve valt vrij – ten gunste van de vrije reserves – naarmate (en naar rato) het actief wordt afgeschreven en/of wordt verkocht.

Corné Kimenai RA